

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

MARDİN (TÜRKİYE) CİVARINDAN TOPLANAN AMFİBİLER VE REPTİLLER HAKKINDA Durmuş CİHAN¹, Cemal Varol TOK², Murat TOSUNOĞLU², Murat AFSAR³, Dinçer AYZAZ¹

ÖZ

Bu çalışmada, Mardin civarında yayılış gösteren amfibi ve reptil türlerinin tespitine çalışılmıştır. Aynı zamanda taksonların biyotopları hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışmada 17 taksona ait toplam 50 örnek değerlendirilmiştir. Bunlardan 2 tanesi Amphibia, 15 tanesi Reptilia sınıfına dahildir.

Anahtar Kelimeler: Herpetofauna, Mardin, Dağılış.

ON THE AMPHIBIANS AND REPTILES COLLECTED FROM VICINITY OF MARDİN, TURKEY

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the amphibian and reptilian species which live in Vilayet Mardin. The data on their biotopes are also given. In the study, 50 specimens belonging to 17 taxa are evaluated. Of these, 2 belong to amphibians and 15 belong to reptilians.

Key Word: Herpetofauna, Mardin, Distribution.

1. GİRİŞ

Türkiye'nin amfibi ve sürüngenlerine ait önceki çalışmaların bir listesini veren Baran (1986)'nın yayınından da anlaşılacağı gibi bu konuda yapılan araştırmaların çoğunda ya türler tek tek ele alınarak özellikleri tanıtılmış ya da aynı türün farklı popülasyonlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Son yıllarda belli bir bölgede yaşayan amfibi ve reptil türlerinin tespitine yönelik çalışmalar artmıştır (Baran 1980, 1981, 1983, 1984, 1990; Uğurtaş, 1989; Baran vd. 1992; Winden ve Bogerts 1992; Tok 1995; Baran vd. 1997, Kumlutaş vd. 2001). Böylece türlerin sistematik pozisyonlarının açıklığa kavuşturulması yanında yayılışları hakkında da etraflı bilgiler edinilmiştir.

Ancak gerek Doğu Karadeniz gerekse Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri yeterince iyi araştırılmamıştır. Son zamanlarda hem Türkiye'ye komşu ülkelerde yeni tür ve alttürlerin tanımlanması (Eiselt ve Schmidtler 1971, 1973) ve Suriye'de yaşadığı bilinen

bazı türlerin Türkiye faunasına dahil edilmesi (Uğurtaş vd. 2001; Göçmen vd. 2002) hem de bazı türlerin bilinen yayılış sahalarının genişletilmesinden dolayı bu bölgeler ayrıca önem kazanmıştır (Tok vd. 2002a; Tok vd. 2002b).

Bu çalışmada Güneydoğu Anadolu bölgesinde Suriye'ye komşu Mardin ili civarında yaşayan amfibi ve sürüngen türleri ile buldukları ortamların tanıtılması amaçlanmıştır.

2. MATERYAL VE METOT

Bahar ve yaz aylarında yakalanan amfibi ve reptil örnekleri kısa süre içerisinde Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümüne ulaştırılmıştır. Örnekler (kaplumbağalar hariç) uygun tespit sıvıları (amfibiler için %5 lik, reptiller için , %7 lik etilalkol-formalin karışımı) ile tespit edilmişlerdir. Daha sonra tespit edilen örnekler ZDEU koleksiyonunda %70 lik etil alkol için-

¹ Ege Üniversitesi, Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü 35100 Bornova-İZMİR

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Terzioğlu Kampüsü ÇANAKKALE

³ Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü MANİSA

de sürekli korumaya alınmıştır. Kaplumbağalara ait ölçümler canlı örnekten alınmış daha sonra örnekler İzmir'deki bir kaplumbağa çiftliğinde canlı olarak korumaya alınmıştır. Örneklerin toplandığı lokaliteler, ekolojik özellikler ve örnek sayıları (N) bulgular kısmında verilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmada incelenen örnekler Mardin civarından altı farklı lokaliteden toplanmıştır. Bu lokaliteler şunlardır; Bahçebaşı köyü, Tekağaç köyü, Yeşilli, Dallıağaç köyü, Nusaybin Çaçak deresi yakınları ve Nusaybin (merkez)'dir.

En bol örneğin bulunduğu Bahçebaşı köyü, Nusaybin'in kuzeyinde yer alır. Bu lokaliteden *Rana ridibunda* (N: 2), *Laudakia stellio* (N: 9), *Lacerta cappadocica* (N: 1), *Mabuya aurata* (N: 7), *Mabuya vittata* (N: 2), *Natrix tessellata* (N: 1) ve *Macrovipera lebetina* (N: 1) türlerine ait toplam 23 örnek toplanmıştır. Bu alandan ilk kez kaydedilen (Tok vd. 2002b) *M. lebetina* türüne ait bir juvenil örneğe ilave olarak 25.08.2001 tarihinde bir juvenil örnek daha bulunmuştur. Yine aynı lokalitede bulunan ve ayrı bir çalışma (Tok vd. 2002a) ile değerlendirilen bir *Asaccus elisae* örneği yeni kayıt olarak verilmiştir. Bu lokaliteden değişik tarih ve mevsimlerde toplanan örneklerin büyük bir kısmı öğlen saatlerinde (11.00-14.00), yaklaşık 480 m. yükseklikte 18-25°C arasında değişen hava sıcaklıklarında yakalanmıştır. *M. aurata* örnekleri ile *M. lebetina* örneği ise öğleden sonra (14.00-17.00) yakalanmıştır. *R. ridibunda* örnekleri ile *N. tessellata* örneği ağır akan bir derenin kenarında yakalanmıştır. Derede suyun sıcaklığı 14°C dir. Diğer örnekler ise bitki örtüsü seyrek taşlık alanda taş altlarında veya güneşlenirken yakalanmıştır.

Diğer bir lokalite Nusaybin'e bağlı Tekağaç köyü'dür. Bu lokaliteden *Bufo viridis* (N: 1), *Ophisops elegans* (N: 2), *Leptotyphlops macrorhynchus* (N: 2), *Typhlops vermicularis* (N: 5), *Eirenis collaris* (N: 3) ve *Pseudocyclophis persicus* (N: 1) türlerine ait 14 örnek toplanmıştır. *O. elegans* örnekleri hariç diğerleri 12.05.2001 tarihinde, 11.00-14.00 saatleri arasında 20°C sıcaklıkta bulutlu bir havada yaklaşık 500 m. yükseklikte tarlaların kenarlarındaki taşların altından toplanmıştır. *O. elegans* örnekleri ise 27.05.2001 tarihinde, 11.00-13.00 saatleri arasında 28°C sıcaklıkta güneşli bir havada, aynı lokalitede açık alanda yakalanmıştır.

Mardin'in kuzeydoğusunda yer alan Yeşilli'de *Trapelus ruderatus* (N: 2), *Blanus strauchi* (N: 4) ve *Coluber jugularis* (N: 1) türlerine ait 7 örnek toplanmıştır. *T. ruderatus* örnekleri 22.04.2002 tarihinde, diğer örnekler ise 25.04.2002 tarihinde yakalanmıştır. Örnekler 1115 m. yükseklikte, 11.00-14.30 saatleri

arasında tarla ve toprak yolların kenarlarındaki taşların altından toplanmıştır.

Nusaybin'in merkezinde *Cyrtopodion scaber* (N: 6) örnekleri akşam 18.00-20.00 saatleri arasında taş evlerin duvarları üzerinde yakalanmıştır.

Ayrıca Nusaybin içinden geçen Çaçak deresinden toplanan *Mauremys caspica* (N: 29) ve Mardin'in doğusunda Dallıağaç köyünden toplanan *Testudo graeca* (N: 24) örnekleri üzerinde yapılan ayrıntılı çalışmalar yayım aşamasındadır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma ile araştırma sahasında 11 familyaya dahil 17 tür belirlenmiştir. Bu türlerden ikisi kuyruksuz kurbağa, sekizi kertenkele, yedisi yılanlar grubuna dahildir. Son zamanlarda yapılan çalışmalar (Tok vd. 2002a; Tok vd. 2002b) ile *Asaccus elisae* ve *Macrovipera lebetina* türlerinin Mardin civarında yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bölgeden yakalanmış *Testudo graeca* ve *Mauremys caspica* türlerine ait ayrıntılı çalışmalar yayım aşamasındadır. Baran ve Atatür (1998)'de *Cyrtopodion scaber* türünün sadece Şanlıurfa ilinde yaşadığı belirtilmiştir. Söz konusu tür Sindaco vd. (2000) tarafından *Cyrtopodium scabrum* olarak alınmış ve Mardin ili türün yayılış alanı içinde verilmiştir. Aynı çalışmada *Eirenis collaris*'in dağılış alanına Mardin ili dahil edilmemiş, burada *E. eiselti* türünün yaşadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte Başoğlu ve Baran (1980)'da ise *E. collaris* türüne ait Kızıltepe ve Mardin'den kayıtlar mevcuttur. Ayrıca Schmidtler ve Schmidtler (1978) tarafından tanımlanan *E. eiselti* türü Baran ve Atatür (1998) tarafından Türkiye Herpetofaunasına dahil edilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Baran, İ. (1980). Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Kaplumbağa ve Kertenkele Faunası. *Ege Üniv. Fen Fak. Dergisi* Seri B, 4, 203-219.
- Baran, İ. (1981). Kuzey Ege Denizi, Marmara Denizi ve Karadeniz'deki Adalarımızın Herpetofaunasının Taksonomik ve Ekolojik Araştırılması. I. *Doğa Bilim Dergisi*, Tübitak-Ankara, 5, 155-162.
- Baran, İ. (1983). Güneybatı Anadolu'da Finike ve Kaş Civarının Herpetolojisi. *Doğa Bilim Dergisi*, Tübitak-Ankara, Seri A, 7, 59-66.
- Baran, İ. (1984). İzmir-Bodrum Arasındaki Adalarımızın Herpetofaunasının Taksonomik Araştırılması. *Doğa Bilim Dergisi* Seri A2, 8, 43-52.

- Baran, İ. (1986). Bibliographie der Amphibien und Reptilien der Türkei. *Zoologische Bibliographie der Türkei*. Ed: M. Kasperek, s. 79-118, Heidelberg,
- Baran, İ. (1990). Marmaris ve İskenderun Arasındaki Adalarımızın Herpetofaunası. *Doğa Türk Zool. Dergisi* 14, 113-126.
- Baran, İ. ve M. K. Atatür (1998). *Türkiye Herpetofaunası (Kurbağa ve Sürüngenler)*. Çevre Bakanlığı-İstanbul, ISBN 975-7347-37-X: 1-214.
- Baran, İ., İ. Yılmaz, R. Kete, Y. Kumlutaş ve H. Durmuş (1992). Batı ve Orta Karadeniz Bölgesinin Herpetofaunası. *Doğa Türk Zool.* 16, 275-288.
- Baran, İ., M. Tosunoğlu, U. Kaya ve Y. Kumlutaş (1997). Çamlıhemşin (Rize) Civarının Herpetofaunası Hakkında. *Tr. J. of Zoology.* 21, 409-416.
- Başoğlu, M. ve Baran, İ. (1980). *Türkiye Sürüngenleri*. Kısım II. Yılanlar. Ege Üniv. Fen Fak. Kitaplar Serisi İzmir, No 81, 1-218.
- Eiselt, J. ve Schmidtler, J. F. (1971). Vorläufige Mitteilung über zwei neue Subspezies von Amphibia Salientia aus dem Iran. *Ann. Naturhistor. Mus.* Wien 75, 383-385.
- Eiselt, J. ve Schmidtler, J. F. (1973). Froschlurche aus dem Iran Unter Berücksichtigung Ausseriranischer Populationgruppen. *Ann. Naturhistor. Mus.* Wien 77, 181-243.
- Göçmen, B., Tosunoğlu, M. ve Ayaz, D. (2002). First Record of the Leopard Gecko *Eublepharis angramainyu* (Reptilia: Sauria: Eublepharidae) From Anatolia. *Herpetological Journal* Vol. 12, N. 2, pp. 79-80.
- Kumlutaş, Y., Ilgaz, Ç. ve Durmuş, H. D. (2001). Herpetofauna of Spil Mountain (Manisa) and its vicinity: results of field surveys. *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi Cilt/Vol.: 2, Sayı/No: 1*, 63-66.
- Schmidtler, J. F., J. J. Schmidtler (1978). Eine neue Zwergnatter aus der Türkei; mit einer Übersicht über die Gattung *Eirenis* (Colubr., Rept.). *Ann. Naturh. Mus. Wien* 81, 383-400.
- Sindaco, R., Venchi, A., Carpaneto, G. M. ve Bologna, M. (2000). The Reptiles of Anatolia: A Checklist and Zoogeographical Analysis. *Biogeographia* 21, 441-554, Italy.
- Tok, C. V. (1995). Reşadiye (Datça) Yarımadası'nın Herpetofaunası. *Tr. J. of Zoology.* 19, 119-122.
- Tok, C. V., Atatür, M. K. ve Cihan, D. (2002a). On an *Asaccus elisae* (F. Werner, 1895) (Sauria: Gekkonidae) Specimen Collected from the vicinity of Nusaybin, Mardin. *Tr. J. of Zoology*, 26, 315-316.
- Tok, C. V., Cihan, D. ve Ayaz, D. (2002b). A new record of *Macrovipera lebetina obtusa* (Viperidae) from south-eastern Anatolia. *Zoology in the Middle East* 25, 23-26.
- Uğurtaş, İ. (1989). Bursa-Uludağ Bölgesinin Herpetofaunası. *Doğa Türk Zool. Der.* 13, 241-248.
- Uğurtaş, İ. H., Papenfuss, T. J. ve Orlov, N. L. (2001). New Record of *Walterinnesia aegyptia* Lataste, 1887 (Ophidia: Elapidae: Bungarinae) in Turkey. *Russian Journal of Herpetology* Vol. 8, No. 3, 239-245.
- Winden, J. ve S. Bogaerts (1992). *Herpetofauna of the Göksu Delta, Turkey*. Nijmegen (Report 311, Department of Animal Ecology, University of Nijmegen), 144 pp.

Durmuş Cihan, 29.03.1976 yılında Ulukışla (NİĞDE)'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de, Lise eğitimini ise Aydın Ortaklar Anadolu Öğretmen Lisesi'nde tamamladı. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Biyoloji Öğretmenliği Bölümü'nden 2000 yılında mezun oldu. Halen Mardin-Nusaybin ilçesinde öğretmenlik görevini sürdürmektedir.

Cemal Varol Tok, 1963 Umurlu (Aydın) doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini İzmir'de tamamlamıştır. Lisans öğrenimini 1985 yılında E.Ü. Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Zooloji Anabilim dalında tamamlamış, aynı anabilim dalında 1988 yılında yüksek lisans, 1993 yılında doktora tamamlamıştır. Ekim 1996 da Hayvan Sistematigi alanında doçent ünvanını almış, 2002 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü'nde Profesör kadrosuna atanmıştır. Evli ve bir çocuk babasıdır.

Murat Tosunoğlu, 1966 Karşıyaka-İzmir doğumludur. İlk, orta ve lise öğrenimini İzmir'de tamamlamıştır. Lisans öğrenimini 1988 yılında E. Ü. Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Zooloji Anabilim dalında tamamlamış, aynı anabilim dalında 1992 yılında yüksek lisans, 1997 yılında doktora tamamlamıştır. 18 Şubat 2003 tarihinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü'nde Yardımcı Doçent kadrosuna atanmıştır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Murat Afsar, 1974 yılında İzmir'de doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Zooloji Anabilim Dalı'ndan 1996 yılında mezun oldu. 2000 yılında Yüksek Lisansını bitirdi. Halen Celal Bayar Üniversitesi Biyoloji Bölümü'nde Öğretim Elemanı olarak görev yapmaktadır.

Dinçer Ayaz, 20.06.1972'de Milas (MUĞLA)'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Milas'ta, lise eğitimini İzmir Atatürk Lisesi'nde 1990 yılında tamamladı. 1994 yılında Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü Zooloji Anabilim Dalı'ndan mezun olduktan sonra, aynı bölümde yüksek lisansını 1998, doktorasını 2003 yılında tamamlamıştır ve 1997 yılından bu yana Öğretim Elemanı olarak çalışmaktadır.